

alebo „protikandidát“) pre namietanú neústavnosť a nezákonnosť volieb starostu obce Markušovce konaných 10. novembra 2018.

2. Uznesením č. k. PL. ÚS 33/2018-16 z 28. novembra 2018 ústavný súd prijal sťažnosť na ďalšie konanie.

3. Zo sťažnosti vyplýva, že vo voľbách starostu obce Markušovce sa o túto funkciu uchádzali dvaja kandidáti. S poradovým číslom 1 kandidoval sťažovateľ Peter Fulla a s číslom 2 doterajší starosta Marek Virág, ktorý svoju funkciu obhájil. Volieb sa zúčastnilo 1642 voličov. Sťažovateľ získal 778 hlasov a protikandidát 813 hlasov. Voľby v obci boli organizované miestnou volebnou komisiou a troma okrskovými volebnými komisiami.

- námietka spôsobu označovania kandidátov

4. Sťažovateľ tvrdí, že volebná komisia najprv neakceptovala zakrúžkovanie mien bez zakrúžkovania poradového čísla, teda neakceptovala, že bolo zakrúžkované meno, ale nie poradové číslo kandidáta. Pani [REDAKOVANÉ], manželka protikandidáta a členka miestnej volebnej komisie, mala údajne s dvoma členmi okresnej volebnej komisie dať odpečatiť volebnú dokumentáciu s tým, že majú byť započítané aj tie hlasy jej manžela, na ktorých bolo zakrúžkované len meno. Následne ich mal zapisovateľ okrskovej volebnej komisie zapísať bez rozhodnutia tejto komisie [Podľa § 29 ods. 4 zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „volebný zákon“) v sporných prípadoch rozhoduje o platnosti hlasovacieho lístka a obálky okrsková volebná komisia s konečnou platnosťou.]. Podľa čestného prehlásenia [REDAKOVANÉ], podpredsedu okrskovej volebnej komisie č. 1, išlo o dva hlasovacie lístky. Neskôr aj okrskové volebné komisie č. 2 a č. 3 akceptovali takéto hlasovacie lístky. Podľa tvrdenia sťažovateľa pri sčítavaní hlasov v okrsku č. 3 bol prítomný kandidát na starostu obce Marek Virág, ktorý zasahoval do činnosti komisie, pripomienkoval spôsob práce okrskovej volebnej komisie, fyzicky kontroloval neplatné hlasovacie lístky a ovplyvňoval členov okrskovej volebnej komisie pri posudzovaní platnosti, resp. neplatnosti hlasov. V sťažnosti sa tvrdí, že v tomto prípade došlo k porušeniu

§ 27 ods. 3 (Vo volebnej miestnosti majú právo byť prítomné aj iné osoby, ktoré prejavili záujem o pozorovanie priebehu volieb a sčítavania hlasov. Tieto osoby možno z volebnej miestnosti vylúčiť, len ak by bol ohrozený priebeh hlasovania, sčítavania hlasov alebo z dôvodu nedostatočnej kapacity volebnej miestnosti.) a § 29 ods. 2 a 4 volebného zákona.

- námietka nezrovnalosti počtu obálok a hlasovacích lístkov

5. Podľa sťažovateľa po vysypaní volebných obálok z volebnej urny v okrsku č. 3 nesúhlasil počet obálok s počtom hlasovacích lístkov pre voľby starostu, pretože hlasovacích lístkov bolo viac ako hlasovacích obálok. Z okresnej volebnej komisie údajne mala okrsková volebná komisia č. 3 dostať pokyn, že je potrebné vybrať neplatné hlasovacie lístky, aby im počty súhlasili. Okrsková volebná komisia č. 3 tak podľa sťažovateľa postupovala v rozpore s § 184 ods. 2 volebného zákona (Ak je v obálke niekoľko hlasovacích lístkov pre voľby starostu obce, sú všetky tieto hlasovacie lístky neplatné.). Malo tak dochádzať k manipulácii s hlasovacími lístkami.

- námietka hlasovania do prenosnej volebnej urny a porušenie moratória

6. Sťažovateľ ďalej namieta hlasovanie do prenosnej volebnej urny, pretože podľa neho sa nedialo na základe žiadosti voličov, ale na základe neformálneho zoznamu pani [REDACTED]. Vzhľadom na neformálnu povahu zoznamu vznikali nezrovnalosti spočívajúce v tom, že osoby na zozname neboli doma alebo medzitým odvolili v obci do schránky vo volebnej miestnosti. Na listine predloženej Marekom Virágom a jeho manželkou bolo podľa sťažovateľa zapísaných asi 50 ľudí. Do prenosnej volebnej urny však podľa vyslaných členov malo hlasovať približne 23 osôb. Podľa vyslaných členov dve osoby, ktoré hlasovali do prenosnej volebnej urny okrskovej volebnej komisie č. 1, mali v skutočnosti hlasovať v inom volebnom okrsku. K porušeniu § 24 ods. 7 volebného zákona došlo podľa sťažovateľa aj tým, že nebol vyhotovený zoznam voličov, ktorí majú voliť mimo volebnej miestnosti. Na neformálnom zozname chýbali základné identifikačné údaje. Členovia okrskových volebných komisií, ktorí išli s prenosnou volebnou urnou, nemohli identifikovať voličov, ktorí hlasovali do prenosnej volebnej urny. Na neformálnom zozname často nesúhlasila ani uvedená adresa alebo rok narodenia. Neformálnosť zoznamu

znemožňovala podpísanie sa voličov do riadneho zoznamu, ktorý bol vyhotovený až dodatočne po tom, čo sa už vrátili vyslaní členovia okrskovej volebnej komisie č. 1. Zoznam voličov dokonca vyhotovila zapisovateľka miestnej volebnej komisie [REDACTED], ktorá do činnosti okrskovej volebnej komisie č. 1 ani nemala zasahovať. Za všetkých „pravdepodobne“ hlasujúcich podpísala zoznam voličov predsedníčka okrskových volebných komisií, keďže údaje na listine dodanej pani [REDACTED] nesúhlasili so zoznamom voličov.

7. Sťažovateľ tiež namietal, že na listinu voličov, ktorí majú hlasovať do prenosnej volebnej urny, Marek Virág s manželkou napísali aj osoby, ktoré sú pozbavené spôsobilosti na právne úkony. Keď prišli členovia volebnej komisie k týmto osobám, tak tieto nehlasovali ani sa nezúčastňovali na volebnom akte. Za tieto osoby hlasovali ich rodičia bez akéhokoľvek vedomia samotných voličov. Postupovalo sa tak v rozpore s § 24 ods. 1 a 7 volebného zákona. Podľa sťažovateľa sa tak stalo minimálne v dvoch prípadoch ([REDACTED], [REDACTED]). Okrem osôb, ktoré boli choré a boli na listine hlasujúcich do prenosnej volebnej urny predloženej okrskovou volebnou komisiou, hlasovali aj iné osoby, a to osoby, ktoré mohli ísť voliť do volebnej miestnosti.

8. Členov okrskovej volebnej komisie č. 1, ktorí boli vyslaní s prenosnou volebnou urnou, rozvážalo motorové vozidlo zabezpečené Marekom Virágom, na ktorom bola jeho volebná nálepka. Podľa sťažovateľa v tomto prípade došlo k porušeniu § 2 ods. 2 zákona č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o volebnej kampani“).

- námietka volieb s neplatnými občianskymi preukazmi

9. Podľa vyjadrení členov okrskových volebných komisií veľmi veľa osôb (asi 30), ktoré prišli voliť, sa preukázalo neplatným občianskym preukazom. Keď spočiatku niektorí členovia okrskových volebných komisií vyžadovali platný občiansky preukaz, vznikla kvôli tomu hádka medzi členmi okrskových volebných komisií a pani [REDACTED],

zapisovateľkou okrskovej volebnej komisie č. 1, ktorá povedala, že to má odkonzultované s okresným úradom a že voliť môžu aj voliči, ktorí nemajú platný občiansky preukaz.

- námietka činnosti volebných komisií

10. Manželka protikandidáta na starostu obce pani [REDAKOVANÉ] bola členkou miestnej volebnej komisie a ako jej členka sa celý deň zdržiavala vo volebnej miestnosti okrskovej volebnej komisie č. 1, kde zasahovala do jej činnosti, a to tým spôsobom, že sedela pri stole medzi členmi komisie pri sčítavaní hlasov, pri rozhodovaní o platnosti, resp. neplatnosti hlasov. Ak rozhodnutia neboli v prospech jej manžela, tak verbálne napádala členov komisie. Podľa tvrdenia sťažovateľa pani [REDAKOVANÉ] vyhánala z volebnej miestnosti ostatných členov miestnej volebnej komisie, jej ataky boli veľmi silné a členovia okrskovej aj miestnej volebnej komisie sa báli aj o svoje zdravie. Pani [REDAKOVANÉ] vyzývala rómskych voličov, aby povedali, že sú negramotní a potrebujú asistenta. Takto volilo asi 50 voličov. Podľa členov okrskovej volebnej komisie č. 1 túto asistenciu vykonávali členovia rodiny Mareka Virága alebo rómski zamestnanci obecného úradu, ktorí voličom hovorili, čo majú krúžkovať, alebo za nich krúžkovali a takýmto spôsobom kontrolovali voľbu, čím došlo k porušeniu tajnosti hlasovania a slobodného rozhodovania.

11. Zo sťažnosti ďalej vyplynulo, že pani [REDAKOVANÉ] púšťala do volebnej miestnosti okrskovej volebnej komisie č. 1 príliš veľa voličov, čo spôsobovalo chaos. Tento dav spôsobil to, že členovia okrskovej volebnej komisie č. 1 nevedeli ustrážiť, aby do priestoru na úpravu hlasovacieho lístka išiel volič sám. Voliči nerešpektovali pokyny komisie, rozbili aj volebnú urnu, ktorú musela okrsková volebná komisia č. 1 niekoľkokrát opravovať prelepovaním. Pani [REDAKOVANÉ] ako členka miestnej volebnej komisie bola skoro celý deň vo volebnej miestnosti volebného okrsku č. 1. Na chodbe v škole, kde bol volebný okrsk č. 1, hovorila rómskym obyvateľom, koho majú voliť (že majú voliť kandidáta na starostu č. 2, a to im vravela aj po rómsky: „duj“). Podľa sťažovateľa tým došlo k porušeniu § 2 ods. 2 zákona o volebnej kampani. Aj iní rómski členovia okrskových volebných komisií hovorili voličom, že majú voliť kandidáta na starostu č. 2.

- námietka zväžania voličov do volebných miestností

12. Sťažovateľ ďalej uvádza, že rómskych voličov z rómskych osád, predovšetkým z osady „Jareček“, zväžali do volebnej miestnosti motorové vozidlá, ktoré boli označené nálepkou kandidáta na starostu Mareka Virága. Voličov na týchto motorových vozidlách zväžali okrem iných šoférov aj otec a brat Mareka Virága. Zväžaním rómskych voličov a uvádzaním, koho majú voliť, chceli zabezpečiť víťazstvo Mareka Virága. Pani [REDACTED] v okrsku č. 1 kontrolovala, kto ešte nebol voliť, následne o tom komunikovala s manželom a šoféri už išli po ľuďoch a viezli ich k volebnej miestnosti.

- námietka činnosti volebných komisií pri uzatváraní volieb

13. Podľa sťažovateľa členka okrskovej volebnej komisie č. 1 uviedla, že po sčítaní hlasovacích lístkov zapisovateľka [REDACTED] niekoľkokrát pokazila zápisnicu a opravovala ju zabielením. Takúto zápisnicu členovia okrskovej volebnej komisie č. 1 odmietli podpísať. Zapisovateľka odišla z volebnej miestnosti po nové tlačivo „zápisnice“ a už sa nevrátila do ukončenia volieb. Členovia okrskovej volebnej komisie č. 1 sa presunuli do zasadačky na obecnom úrade a čakali na ukončenie volieb. Do zasadačky prišla zapisovateľka okrskovej volebnej komisie č. 3 [REDACTED] a prehlásila, že so súhlasom členov okrskovej volebnej komisie č. 1 vyplní zápisnicu okrsku č. 1. Keďže bolo ráno okolo 5.00 h a členovia komisie boli už maximálne vyčerpaní, súhlasili s týmto návrhom. Zápisnice okrskových volebných komisií neboli odovzdané miestnej volebnej komisii. Postup bol taký, že na obecnom úrade v miestnosti s počítačom boli prítomní starosta, jeho manželka a zapisovateľka miestnej volebnej komisie [REDACTED] a zápisnice okrskových volebných komisií boli odovzdané starostovi a jeho manželke, a nie miestnej volebnej komisii.

14. Sťažovateľ poukázal aj na to, že na začiatku zdokumentovania výsledkov volieb sa zistil problém, že zápisnica okrskovej volebnej komisie č. 1 mala byť zle napísaná, lebo podľa nej vyhral voľby sťažovateľ, a taktiež mal byť uvedený nesprávny počet voličov. Zápisnicu okrskovej volebnej komisie č. 1 nemal kto opraviť, lebo jej predsedníčka už bola doma. Členka miestnej volebnej komisie [REDACTED] sa radila s okresnou volebnou

komisiou. Zapisovateľka miestnej volebnej komisie potom opravila zápisnicu okrskovej volebnej komisie č. 1 tak, že bielidlom odstránila údajne nesprávne údaje a napísala nové. Takýto postup bol podľa sťažovateľa v rozpore s § 186 volebného zákona (ak vzniknú pochybnosti o údajoch uvedených v zápisnici, miestna volebná komisia má právo vyžiadať si od okrskovej volebnej komisie vysvetlivky a iné informácie; zjavné chyby opravuje po dohode s okrskovou volebnou komisiou sama, inak požiada okrskovú volebnú komisiu, aby zistené nedostatky odstránila). Členom miestnej volebnej komisie bola predložená iba zápisnica miestnej volebnej komisie, ktorú im doniesla pani [REDAKOVANÉ], zapisovateľka tejto komisie. Členovia miestnej volebnej komisie nevideli zápisnice okrskových volebných komisií, pretože im to nebolo umožnené, a nevedeli skontrolovať ani správnosť údajov, pretože im bola predložená na podpis hotová zápisnica, a to ešte na strane, kde sa iba mali podpísať. Keďže členovia miestnej volebnej komisie so zápisnicou nesúhlasili, napísali 11. novembra 2018 dodatok a vyzvali zapisovateľku tejto komisie pani [REDAKOVANÉ], aby prečíslovala prílohy. Zapisovateľka v zúrivosti spôsobenej dodatkom škrtila počet príloh a hodila zápisnicu členom na podpis. Členovia miestnej volebnej komisie podpísali zápisnicu s dodatkom k zápisnici. Keď si vyžiadali zápisnicu z okresného úradu, tak sa zistilo, že dodatok nebol okresnej volebnej komisii dodaný.

15. Na internetovej stránke obce ani na úradnej tabuli obce neboli zápisnica miestnej volebnej komisie ani výsledky volieb zverejnené. Podľa sťažovateľa takýmto postupom došlo k porušeniu § 185 ods. 2 volebného zákona, keďže okrsková volebná komisia ukončila svoju činnosť skôr, ako by takýto pokyn dala miestna volebná komisia. Došlo tiež k porušeniu § 186 volebného zákona, pretože o oprave zápisnice okrskovej volebnej komisie nebolo rozhodované touto komisiou, ale bola upravená zapisovateľkou bez toho, aby o tom okrsková volebná komisia vedela. Výsledky volieb podľa § 186 volebného zákona zisťuje miestna volebná komisia zo zápisníc okrskových volebných komisií, a nie kandidát na starostu so svojou manželkou a s ním vymenovanou zapisovateľkou. Členovia okrskových volebných komisií pociťovali ako veľký problém to, že členmi týchto komisií boli osoby, ktoré nevedeli čítať, a preto nemohli byť nápomocné pri činnosti komisie, pretože nevedeli vyhľadať ani meno voliča, ktorý prišiel voliť. Komunikácia v komisiách bola veľmi zložitá, keďže do ich činnosti zasahovali zapisovatelia, ktorí boli menovaní

starostom, ďalej pani [REDAKOVANÉ] a iné osoby. Podľa presvedčenia sťažovateľa členovia komisií ani nevedeli, že môžu priamo do zápisnice napísať svoje výhrady a nemusia ich uvádzať ako dodatok k zápisnici.

- námietka odmeňovania voličov

16. Podľa vyjadrení niektorých členov okrskových volebných komisií a voličov protikandidát na starostu obce mal v deň volieb po odvolení rozdávať rómskym voličom, ktorí sa zúčastnili volieb v osade „Jareček“, balíčky. Aj v tomto prípade došlo podľa sťažovateľa k porušeniu § 2 ods. 2 zákona o volebnej kampani.

17. Sťažovateľ napokon žiada, aby ústavný súd o jeho volebnej sťažnosti nálezom takto rozhodol:

„Ústavný súd Slovenskej republiky vyhlasuje voľby na starostu obce Markušovce konané dňa 10. októbra 2018 za neplatné.“

II.

Skutkový stav veci

18. Ústavný súd si vyžiadal z Obecného úradu v Markušovciach kompletnú volebnú dokumentáciu na účel prepočítania a vyhodnotenia hlasovacích lístkov.

19. Sťažovateľ aj protikandidát navrhli ako dôkaz výsluch svedkov. Ústavný súd sa rozhodol pre ich výsluch na tvári miesta, aby rozptýlil alebo potvrdil obavy z deformácie volieb. Výsluchy sa uskutočnili 21. decembra 2018 a 3. januára 2019 na Obecnom úrade v Markušovciach za účasti sťažovateľa a jeho právneho zástupcu a zvoleného starostu a jeho právneho zástupcu. Ústavný súd vypočul nasledujúcich svedkov: členov miestnej volebnej komisie [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (manželka zvoleného starostu), zapisovateľku miestnej volebnej komisie [REDAKOVANÉ], členky okrskovej volebnej komisie č. 1 [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], podpredsedu okrskovej volebnej komisie č. 1 [REDAKOVANÉ], členky okrskovej volebnej komisie č. 3 [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], predsedu okrskovej volebnej komisie č. 3 [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ].

zapisovateľku okrskovej volebnej komisie č. 3 [REDACTED], [REDACTED] (otec voličov s pozbavenou spôsobilosťou), [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] (pozorovateľ), [REDACTED] (brat zvoleného starostu). Na návrh sťažovateľa si ústavný súd vyžiadal aj kamerový záznam z exteriéru a interiéru Základnej školy v Markušovciach, ktorý mal dokazovať dianie pred volebnou miestnosťou a v nej.

20. Protikandidát sa písomne vyjadril k sťažnosti a navyše sťažovateľ a protikandidát sa ešte písomne vyjadrili k veci po vykonaných výsluchoch. Obsah svedeckých výpovedí a vyjadrení strán je spracovaný pri jednotlivých zhodnoteniach námietok, ako ich na základe sťažnosti vymedzil ústavný súd v uznesení o prijatí sťažnosti na ďalšie konanie.

III.

Všeobecné východiská, právne hodnotenie a závery ústavného súdu

21. Voľby sú prostriedkom pravidelného obnovovania verejnej moci občanmi. Voľbami sa realizuje kľúčový princíp slobodného demokratického štátu, princíp vlády na čas. Voľby sa vyznačujú tým, že sú jedinečnou udalosťou, ktorej predchádza istá spoločenská mobilizácia celoštátna aj lokálna. Voľby sú podstatou demokracie a legitimacy. Voľby majú svoj rytmus či trajektóriu, ktoré súvisia so zákonom stanovenými volebnými procedúrami a s politickým životom. Z týchto dôvodov je možné súdne zasahovať do výsledku volieb len zo závažných dôvodov.

22. Právomoc ústavného súdu zrušiť výsledok volieb alebo vyhlásiť voľby za neplatné podľa § 63 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) sa teda uplatní len vtedy, ak k porušeniu zákona dôjde spôsobom ovplyvňujúcim slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti. Na uplatnenie tohto oprávnenia ústavného súdu sa však vyžaduje *hrubé alebo závažné porušenie, prípadne opätovné porušenie zákonov upravujúcich prípravu a priebeh volieb* (napr. PL. ÚS 17/94, PL. ÚS 19/94, PL. ÚS 50/99).

23. Vo všeobecnosti musia byť splnené tri predpoklady, aby bolo možné vyhovieť volebnej sťažnosti: 1. protizákonnosť, porušenie zákonov týkajúcich sa volieb, 2. vzťah medzi touto protizákonnosťou a neplatnosťou volieb alebo voľby kandidáta a 3. intenzita protizákonnosti, ktorá už spochybňuje výsledky volieb a ktorá odôvodnene vyvoláva pochybnosť o tom, či voľby a ich výsledky sú prejavom skutočnej vôle voličov (Rôznosť intenzity kampane sa už v spôsobe rozhodovania ústavného súdu prejavila. Vo veciach sp. zn. PL. ÚS 5/03, sp. zn. PL. ÚS 118/07 a sp. zn. PL. ÚS 78/2011 ústavný súd nepovažoval vady za také, ktoré by mohli ovplyvniť výsledok volieb. Naopak, nálezom sp. zn. PL. ÚS 6/06 ústavný súd zrušil výsledok volieb, pretože spôsob vedenia kampane počas volebného moratória presiahol únosnú mieru.).

24. Voľby môžu byť v zmysle judikatúry (PL. ÚS 98/07) ústavného súdu (a tiež podľa teórie ústavného práva) spochybnené v zásade troma spôsobmi, a to tým, že došlo k volebnej chybe (napr. nesprávne sčítanie hlasov a iné číselné omyly), k volebnému deliktu (úmyselne nesprávne sčítanie alebo iné falšovanie volieb počas ich priebehu) alebo k neprípustnému ovplyvňovaniu výsledku hlasovania (oblasť nekalej volebnej súťaže a použitých prostriedkov volebnej kampane).

- k námietke spôsobu označovania kandidátov

25. Vo vzťahu k spôsobu označovania kandidátov, ale aj vo vzťahu k celej volebnej sťažnosti ústavný súd konštatuje, že prepočítal hlasovacie lístky, skontroloval ich posúdenie volebnou komisiou a zistil odchýlky, ktoré nemenia výsledok volieb. V okrskovej volebnej komisii č. 1 bolo vyhodnotených 39 jasne neplatných hlasovacích lístkov (meno alebo číslo kandidáta napísané rukou, zakrúžkovaný len vek kandidáta, preškrtnuté meno či hanlivé označenie kandidátov). V prospech kandidáta Mareka Virága boli podľa posúdenia ústavného súdu dva sporne uznané lístky. Na jednom bolo zakrúžkované len priezvisko a na druhom len meno a priezvisko.

26. V okrskovej volebnej komisii č. 2 bolo vyhodnotených 10 neplatných hlasov – 4 nesporne neplatné lístky (2 nezakrúžkované lístky, 1 s obidvoma menami zakrúžkovanými, 1 s preškrtnutím) a 6 lístkov s potrebou interpretácie (kandidát Peter Fulla – s maľovaným

krúžkom, s krúžkom a krížikom zároveň, so zakrúžkovaným menom a číslom a podčiarknutým menom a číslom; kandidát Marek Virág mal zakrúžkované číslo a podčiarknuté meno a zakrúžkované číslo a zakrúžkované meno). Medzi platnými hlasmi pre kandidáta Mareka Virága bol aj jeden hlas pre sťažovateľa.

27. V okrskovej volebnej komisii č. 3 boli vyhodnotené tri jasne neplatné lístky. Medzi platnými lístkami pre kandidáta Mareka Virága bol jeden, kde bolo osobitne zakrúžkované meno a osobitne číslo. U sťažovateľa bolo uznaných ako platných šesť „nedokonalých“ lístkov (jeden s preškrtnutým kandidátom Marekom Virágom, dvakrát osobitne zakrúžkované meno a osobitne číslo, dvakrát zakrúžkované číslo a meno jedným krúžkom a jeden krúžok tesne vedľa jeho poradového čísla) a okrem toho v balíku lístkov pre sťažovateľa bol aj jeden s riadne označeným protikandidátom Marekom Virágom.

28. Sťažovateľ namieta, že najprv okrsková volebná komisia č. 1, ale potom aj ostatné komisie prehodnotili spôsob posudzovania hlasovacích lístkov smerom k menej striktnému posudzovaniu. Spravidla ide o uznávanie lístkov, kde je zakrúžkované nielen meno, ale aj poradové číslo. Podľa sťažovateľa je potrebné uznávať len zakrúžkované poradové číslo, a nie žiadne iné varianty úpravy, a striktné sa tak držať zákona. Protikandidát k tomu namieta, že bolo potrebné zistiť *skutočnú vôľu voličov*, a na svoju podporu zmieňuje nález sp. zn. PL. ÚS 104/2011, ktorý umožňuje otvorenejšie posudzovanie hlasovacích lístkov. Podľa protikandidáta práve z dôvodu zistenia skutočnej vôle pozná volebný zákon rozhodovanie komisie o platnosti lístkov s konečnou platnosťou. S tvrdením sťažovateľa, že okrsková volebná komisia vôbec nerozhodla o ich platnosti sa podľa protikandidáta nemožno stotožniť, pretože volebný kódex pre rozhodnutie okrskovej volebnej komisie o platnosti hlasovacieho lístka nepredpokladá jeho prijatie v zákonom osobitne stanovenej forme. Členovia jednotlivých okrskových volebných komisií voči postupu komisií pri posudzovaní platnosti hlasovacích lístkov a voči ich konečnému rozhodnutiu o ich platnosti neuviedli v procese sčítavania hlasov výhrady a z toho vyplýva, že okrskové volebné komisie s prehodnotením súhlasili.

29. Skutkovo nie je situácia v Markušovciach sporná. Svedkovia k veci vypovedali úplne bezrozporne tak, že po príchode osôb z okresnej volebnej komisie akceptovali voľnejšie posudzovanie hlasovacích lístkov. To platí aj pre okrskovú volebnú komisiu č. 3 (svedkovia [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED]), kde taktiež prehodnotili posudzovanie lístkov po tom, čo k nim prišla informácia z okrskovej volebnej komisie č. 1, resp. z okresnej volebnej komisie. Na rozdiel od okrskovej volebnej komisie č. 1 v okrskovej volebnej komisii č. 3 nebolo potrebné otvárať dokumentáciu.

30. *Východiskom pre ústavný súd je prepočítanie hlasov, ktoré realizoval ústavný súd a v ktorom nezaznamenal signály jednostranne vyhodnocovaných lístkov.* Taktiež je pre rozhodovanie ústavného súdu dôležitý nález sp. zn. PL. ÚS 104/2011, podľa ktorého ústavný súd posudzuje každý prípad individuálne s prihliadnutím na dané okolnosti, čo v prípade volebných vecí znamená, že ústavný súd pri daných konkrétnych voľbách skúma *konzistentnosť* postupu volebných komisií pri posudzovaní platnosti a neplatnosti hlasovacích lístkov. Inými slovami, aj v prípade, že by bol hlasovací lístok upravený spôsobom, o ktorom už v minulosti ústavný súd konštatoval, že ho možno považovať za zákonne akceptovateľný, t. j. za platný hlasovací lístok (napr. keď volič na hlasovacom lístku spolu s poradovým číslom zakrúžkuje aj meno kandidáta), no volebná komisia by ho vyhodnotila za neplatný, pričom takýto spôsob vyhodnotenia by volebná komisia zvolila nediskriminačne v prípade všetkých kandidátov (t. j. vo všetkých prípadoch by postupovala rovnako), pre ústavný súd by bol v tomto prípade takýto postup volebnej komisie určujúci aj napriek tomu, že za iných okolností (napr. toto stanovisko volebnej komisie by ňou nebolo uplatňované pri všetkých kandidátoch rovnako) by posúdenie platnosti týchto hlasovacích lístkov ústavným súdom mohlo privodiť aj iné ako volebnou komisiou vyslovené závery (takisto napríklad PL. ÚS 10/07).

31. Ústavný súd konštatuje, že okrskovým volebným komisiám nemožno vyčítať, že ich členovia rešpektovali názor okresnej volebnej komisie, ktorú vnímali ako autoritu. Odpečatenie už spočítaných hlasovacích lístkov zaiste znie dramaticky, ale v danom prípade k tomu evidentne došlo v záujme objektivity, a nie pre účely manipulácie, čo sa potvrdilo výsluchmi samotných členov komisie, ako aj prepočítaním a vyhodnotením hlasovacích lístkov.

- k námietke nezrovnalosti počtu obálok a hlasovacích lístkov

32. Sťažovateľ namieta, že v okrskovej volebnej komisii č. 3 nesúhlasil počet obálok s počtom hlasovacích lístkov. Svedkovia bez ohľadu na to, či ich výpovede ako celok vyznievali v prospech jedného či druhého kandidáta, zhodne uviedli ([REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED]), že išlo o *jedinú* dvojicu lístkov pre voľby starostu a voľby do obecného zastupiteľstva, ktoré vytiahli z dokumentácie, pretože neboli v obálke. Podľa všetkého niektorý z voličov hodil do urny lístky bez obálky. Právna norma, ktorú v bode 5 tohto uznesenia uvádza sťažovateľ, smeruje k odlišnej situácii, keď je v obálke viac hlasovacích lístkov, tak sa neakceptujú lístky z tej jednej obálky. Tu nebola obálka a operatívne riešenie okrskovej volebnej komisie č. 3 možno akceptovať, pretože nie sú prítomné signály vedomej manipulácie. Zneplatniť voľby v celom okrsku kvôli jednej do obálky nevloženej a takto do urny hodenej dvojici lístkov, ako naznačuje sťažovateľ, by nebolo relevantné a priateľské k snahe zistiť presnú vôľu voličov v presný volebný deň, a tak k zachovaniu demokratických výsledkov volieb. Navyše išlo len o jeden hlas, nevedno pre ktorého kandidáta, a nešlo o systémový problém.

- k námietke hlasovania do prenosnej urny a porušenia moratória

33. Podľa ústavného súdu je volebné právo Slovenskej republiky veľkorysé v tom, že umožňuje voľby aj mimo volebnej miestnosti. Cenou za túto koncepciu, ktorá podporuje čo najširšiu možnosť realizácie aktívneho volebného práva, sú pravidelné problémy s týmto typom voľby, typicky v domovoch dôchodcov (porov. napr. PL. ÚS 22/08). K voľbám do prenosnej volebnej urny sa pri výsluchu vyjadrilo 14 svedkov ([REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED]). Z ich výpovedí vyplýva, že nie je sporné, čo popísal aj sťažovateľ, že improvizované podklady pre zoznam pripravila [REDACTED], a taktiež nie je sporná skutočnosť, že voliči, ktorí volili týmto spôsobom, sa na zoznam nepodpísali a že tento zoznam bol podpísaný dodatočne predsedníčkou okrskových volebných komisií, aby tak potvrdila riadne odvolenie tam uvedených voličov. Z výpovedí svedkov *unisono* vyplynulo, že s prenosnou volebnou urnou išli členky komisie

dvakrát, a to medzi 9.00 a 13.00 h a potom okolo 18.00 h. S urnou išli traja vyslaní členovia volebných komisií vo vyváženom zložení ([REDACTED], [REDACTED], [REDACTED]).

34. Z § 24 ods. 7 volebného zákona (Vyslaní členovia okrskovej volebnej komisie zabezpečia, aby bola zachovaná tajnosť hlasovania a aby ten, kto hlasoval, podpísal prevzatie hlasovacieho lístka a obálky; ak tak volič nemôže urobiť alebo ak prevzatie hlasovacieho lístka a obálky odmietne podpísať, člen okrskovej volebnej komisie poznamená túto skutočnosť v zozname.) vyplýva, že právna úprava, aj keď v mierne odlišných súvislostiach, toleruje nepodpísanie zápisnice, a to bez dôsledkov vo vzťahu k uznaniu hlasu. Svedkyňa [REDACTED], zapisovateľka miestnej volebnej komisie, sama uviedla, že bola takto inštruovaná na školení štátnej správy k voľbám. Volebný zákon neupravuje striktnie formu zoznamu pre vyslaných členov okrskových volebných komisií, a tak možno z hľadiska účelu akceptovať aj zoznam – pomôcku, ktorú používali v Markušovciach. Ústavný súd skontroloval zoznam – pomôcku a dodatočný zoznam z okrskovej volebnej komisie č. 1, v ktorom je uvedené, že voliči zoznam nepodpísali pre zdravotné problémy.

35. Pre posúdenie tejto námietky je však pre ústavný súd rozhodujúce, že traja svedkovia ([REDACTED], [REDACTED], [REDACTED]) vrátane tých, ktorí boli k priebehu volieb veľmi kritickí ([REDACTED], [REDACTED]), explicitne uviedli, že podľa ich názoru *žaden volič nevolil dvakrát*. Svedkyňa Novotná, členka miestnej volebnej komisie, uviedla, že urobili opatrenia, aby sa tak nestalo tým, že voliči, ktorých bolo potrebné z tohto hľadiska overiť, museli počkať: *„Na otázku, či sa svedkyňa domnieva, že niekto mohol voliť dvakrát, svedkyňa udáva, najmä v okrsku č. 1 to bolo chaotické, stalo sa, že niekto nebol zapísaný do zoznamu voličov, ale na zozname voličov pre hlasovanie mimo miestnosti, volička musela čakať kým sa vrátia s prenosnou urnou.“* Podobne svedok [REDACTED] uviedol: *„Okolo 13.00 som bol v okrsku č. 1, keď práve prichádzali do komisie s volebnou urnou prenosnou a snažil som sa metodicky usmerniť tých ľudí, aby okamžite zapísali mená voličov, ktorí volili do prenosnej urny.“* Žiaden svedok netvrdil, že by mohlo dôjsť k opakovanému hlasovaniu, a tak k zahmleniu volebných výsledkov. Už vôbec nemožno vnímať vedomú snahu o manipuláciu v súvislosti s voľbami do prenosnej volebnej urny. Svedok [REDACTED] uviedol: *„Keď som sa pýtal členov komisie, že prečo zoznam voličov*

██████████). Z výpovedí vyplynulo, že pozorovateľ ██████████ si všimol, že niektorí voliči majú neplatný občiansky preukaz. Svedkyňa ██████████ ako členka okrskovej volebnej komisie č. 1 brojila za prísny výklad a neumožnenie hlasovať, zatiaľ čo ██████████ tvrdila a presadila opak. Odhady počtu takýchto voličov sú v rozptyle od 5 do 15, pričom najmenej traja (napr. ██████████) boli na polícii pre potvrdenie o totožnosti.

38. Ústavný súd v daných súvislostiach berie do úvahy, že v predchádzajúcom volebnom zákone bola explicitne stanovená možnosť akceptovať voliča na základe toho, že ho poznajú členovia okrskovej volebnej komisie (§ 31 ods. 2 zákona Slovenskej národnej rady č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí v znení neskorších predpisov). Súčasný volebný zákon (č. 180/2014 Z. z.) zmieňuje bez ďalšieho len občiansky preukaz ako spôsob identifikácie voliča, čo vytvára interpretačný priestor pri jeho aplikácii. Ústavný súd konštatuje, že v okolnostiach danej veci je pravdepodobnosť, že by hlasoval niekto, kto nie je v zozname voličov a kto objektívne nemal hlasovať v tom zmysle, že nemá v obci trvalý pobyt, minimálna a prakticky nič zo svedeckých výpovedí to nenaznačuje. Z tohto pohľadu nie je relevantná argumentácia uznesením sp. zn. PL. ÚS 31/2014, pretože v danej veci mal volič trvalý pobyt v obci a zároveň aj v Českej republike. Taktiež počet takýchto voličov bez platného občianskeho preukazu je nižší, než uvádza sťažovateľ, a nižší, než je rozdiel hlasov medzi kandidátmi. Z tohto dôvodu táto námietka sama osebe nemôže viesť k spochybneniu výsledkov volieb.

- k námietke zväžania voličov do volebných miestností

39. Ústavný súd ešte skôr, než posúdi legálnosť tzv. zväžania voličov, musí si vytvoriť judikatórnu pomôcku, ktorá mu umožní odlíšiť akceptovateľné od neakceptovateľného zväžania. Podľa ústavného súdu je dôležité vnímať *hranicu medzi rodinnou, resp. komunitnou výpomocou na jednej strane a hromadným, anonymným, sofistikovaným, dopredu organizovaným zväžaním na strane druhej*. Ak by jestvovali signály smerom k druhému uvedenému, mohol by ústavný súd uvažovať o volebnej vade a začať testovať jej intenzitu. Ústavný súd viackrát posudzoval otázku tzv. zväžania voličov. Takéto volebné sťažnosti spravidla odmietal alebo zamietal, len v jednom prípade sťažnosti vyhovel, pričom zväžanie bolo doplnkovým argumentom pre vyhovenie sťažnosti (porov.

PL. ÚS 13/2011). V predmetnej veci bral ústavný súd do úvahy nielen vykonané výsluchy, ale aj kamerový záznam zapožičaný zo Základnej školy v Markušovciach, v priestoroch ktorej sa uskutočnili komunálne voľby. Svedok [REDAKOVANÉ] videl vozidlá značiek Mercedes a Škoda, ktoré mali mať politickú reklamu. Svedok [REDAKOVANÉ] videl vozidlá značiek Škoda a Audi. Mercedes patril bratovi zvoleného kandidáta, ktorý po upozornení sňal z jeho dverí nálepku v prospech brata. Podľa svedkyne [REDAKOVANÉ] zvažal ľudí sociálny pracovník. Nápisy na dverách boli vo veľkosti pohľadnice, maximálne do formátu A4, čo nemožno preceňovať z hľadiska vplyvu na voličov. Skôr to znamená skutočnosť, že išlo naozaj o autá z prostredia starostu. Z výpovedí sa skutkovo môže javiť, že vozidlá prišli k volebnej miestnosti opakovane. Z kamerového záznamu na exteriér volebnej miestnosti okrsku č. 1, ktorý ako dôkaz na žiadosť sťažovateľa vykonal ústavný súd, však nič podobné nie je zrejmé a už vôbec nie akási kyvadlová doprava. Napríklad vozidlo starostovho brata značky Mercedes sa objavuje na celodennom zázname len raz, vozidlo značky Škoda Felicia len sporadicky. Ústavný súd tak nezaznamenal signály, ktoré by potvrdzovali, že išlo o hromadné, zmechanizované, anonymné „zvážanie“, ktoré by zároveň znamenalo tlak či takpovediac sociálne vydieranie voličov.

- k námietke činnosti volebných komisií, k uzatvoreniu volieb a k balíčkam

40. Jedným z ťažísk predmetnej volebnej sťažnosti je námietka, že manželka protikandidáta [REDAKOVANÉ] sa ako členka miestnej volebnej komisie svojím konaním neprimerane angažovala v prospech voľby svojho manžela. Mala informovať voličov v rómskom jazyku o možnosti vziať si za plentu asistenta, mala prispievať k tomu, že v miestnostiach bolo príliš veľa voličov, mala podporovať voľnejší výklad posudzovania hlasovacích lístkov. Množstvo svedkov naozaj zmieňuje jej aktívnu rolu vo volebný deň, čo ústavný súd berie do úvahy pri posudzovaní veci. Nikto však neuviedol skutočnosti, ktoré by znamenali volebný delikt [REDAKOVANÉ]. Jej činnosť je nanajvýš intenzívnou rušivou okolnosťou. Ústavný súd rozumie snahe mnohých vypovedajúcich svedkov o čo najpokojnejší priebeh volieb, ale nemôže zrušiť voľby len na základe, aj keď seriózneho, tvrdenia o atmosfére, ktorá teoreticky mohla ovplyvniť počtom ťažko vymedziteľnú skupinu voličov.

41. Nie je sporné, že o piatej nadránom sa opravovala zápisnica okrskovej volebnej komisie, čo vyjadrili členovia tejto komisie vo výhradách, ale nikto netvrdil, že by pri tom boli nejako menené parametre volieb.

42. Z výsluchov, zo zapožičania a z prezretia vyplynulo, že volebná urna okrskovej volebnej komisie č. 1 bola mierne poškodená prudkým hodením lístka, ale bez vplyvu na samotné lístky.

43. Podozrenie týkajúce sa rozdávania balíčkov sa dokazovaním výsluchmi nepotvrdilo. Zmena v zložení a delegovaní členov do okrskových komisií nehrala rolu vo vzťahu k výsledku volieb a sťažovateľ vzniesol tento argument až v podaní z januára 2019.

- celkové zhodnotenie

44. Ústavný súd nadobudol vďaka rozsiahlym výsluchom veľmi plastický obraz o volebnom dni v Markušovciach. Pohľady jednotlivých svedkov, ktorí vypovedali, sa vrstvil a previazali a napriek tomu, že svedkovia mali často opačný názor na volebný deň, vo faktoch sa značne zhodovali. Zo všetkých výpovedí možno odvodiť, že zvlášť všetci členovia volebných komisií mali úprimný záujem na predpisovom a pokojnom priebehu volieb, a preto neboli sklamaní z toho, ktorý kandidát bol zvolený alebo nezvolený, ale z toho, že sa vo volebnom dni stretlo viacero nepravidielností. Množstvo svedkov otvorilo svoju výpoveď tým, že voľby sa začali s 10-minútovým oneskorením, pretože až ráno sa tlačili volebné zoznamy. Z výpovede svedkyne, zamestnankyne obecného úradu [REDACTED] [REDACTED] vyplynulo, že večer došiel toner do tlačiarne, ku ktorému sa dostala až ráno, a preto vzniklo oneskorenie. Ale už tento začiatok mnohých sklamal. Podobné rozpaky vznikli z chýb tých členov volebných komisií, ktorí v nich pracovali po prvýkrát. Napokon aj uzatvorenie volieb, opravovanie zápisnice svedčí o takejto situácii. Ústavný súd vníma, že volebný deň, ktorý starosta organizoval po prvýkrát, sa niesol v znamení istej živelnosti (napr. viacero ľudí či pomocníkov za plentou), temperamentu a spontaneity (porov. PL. ÚS 17/09 – zamietnutie volieb v Žehre). *Na druhej strane z celého dokazovania nevyplýval jediný silný fakt, ktorý by potvrdzoval úmyselné manipulovanie samotného*

výsledku volieb. Z dokazovania taktiež možno odvodiť značnú mobilizáciu voličov, ktorá však nevykazuje znaky neprimeraného tlaku. Ústavný súd musí vyvážiť medzi hodnotou riadneho priebehu volieb, ktorý si želali organizátori volieb, na jednej strane a zachovaním jedinečného výsledku volieb, ktorý vzišiel z konkrétneho volebného dňa, na strane druhej (porov. bod 15.). Veľmi prenesene a zjednodušujúco ide o vyváženie medzi pravidlami a demokraciou, medzi dokonalosťou a autenticitou.

45. Ústavný súd po veľmi dôkladnom a náročnom preskúmaní veci rozhodol, že vychádzajúc z rešpektu k slobodnej vôli voliča, napriek všetkým záťažiam, tieto nie sú takej intenzívnej miery, aby viedli k deformácii slobodnej tvorby a zisťovania volebného výsledku, a tak k zneplatneniu výsledku volieb. Nebola teda splnená hneď prvá s druhou podmienkou pre vyhlásenie volieb za neplatné, a preto bolo treba predmetnú volebnú sťažnosť podľa § 63 ods. 1 písm. d) zákona o ústavnom súde zamietnuť.

46. Z uvedených dôvodov rozhodol ústavný súd tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto uznesenia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 6. februára 2019